

Grudzień – POLSKIE TRADYCJE, OBYCZAJE I KULTURA

*„A gwiazdą pielgrzymstwa jest wiara niebieska,
A iglicą magnesową jest miłość Ojczyzny”.*

/ A. MICKIEWICZ, *Księgi narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego*, cz. I/

- Wiara drogą „pielgrzyma” do Ziemi Obiecanej
- Kultura narodu chrześcijańskiego
- Rola Kościoła w kształtowaniu kultury narodu
- Rodzina wychowująca w kręgu kultury i obyczajów
- Polskie tradycje świąt religijnych i narodowych
- Rytuał rodzinny
- Kultura dobrem narodowym
- Ojczyzna suwerenna mocą kultury przenikniętej wiarą
- Obowiązek ochrony kultury narodowej

Czytania:

Lk 1, 26-38

Zwiastowanie Maryi

²⁶ W szóstym miesiącu posłał Bóg anioła Gabriela do miasta w Galilei, zwanego Nazaret, ²⁷ do Dziewicy poślubionej mężowi, imieniem Józef, z rodu Dawida; a Dziewicy było na imię Maryja. ²⁸ Anioł wszedł do Niej i rzekł: «Bądź pozdrowiona! I, pełna łaski, Pan z Tobą, ».

²⁹ Ona zmieszana się na te słowa i rozważała, co miałyby znaczyć to pozdrowienie.

³⁰ Lecz anioł rzekł do Niej: «Nie bój się, Maryjo, znalazłaś bowiem łaskę u Boga. ³¹ Oto poczniesz i porodysz Syna, któremu nadasz imię Jezus. ³² Będzie On wielki i będzie nazwany Synem Najwyższego, a Pan Bóg da Mu tron Jego praojca, Dawida. ³³ Będzie panował nad domem Jakuba na wieki, a Jego panowaniu nie będzie końca». ³⁴ Na to Maryja rzekła do anioła: «Jakże się to stanie, skoro nie znam męża?» ³⁵ Anioł Jej odpowiedział: «Duch Święty zstąpi na Ciebie i moc Najwyższego osłoni Cię. Dlatego też Święte, które się narodzi, będzie nazwane Synem Bożym. ³⁶ A oto również krewna Twoja, Elżbieta, poczęła w swej starości syna i jest już w szóstym miesiącu ta, która uchodzi za nieplodną. ³⁷ Dla Boga bowiem nie ma nic niemożliwego». ³⁸ Na to rzekła Maryja: «Oto Ja służebnica Pańska, niech Mi się stanie według twego słowa!» Wtedy odszedł od Niej anioł.

Narodzenie Jezusa

Mt 1, 18-25 ¹⁸ Z narodzeniem Jezusa Chrystusa było tak. Po zaślubinach Matki Jego, Maryi, z Józefem, w pierwim nim zamieszkali razem, znalazła się brzemienną za sprawą Ducha Świętego. ¹⁹ Mąż Jej, Józef, który był człowiekiem sprawiedliwym i nie chciał narazić Jej na zniesławienie, zamierzał oddalić Ją potajemnie. ²⁰ Gdy powziął tę myśl, oto anioł Pański ukazał mu się we śnie i rzekł: «Józefie, synu Dawida, nie bój się wziąć do siebie Maryi, twej Małżonki; albowiem z Ducha Świętego jest to, co się w Niej poczęło. ²¹ Porodzi Syna, któremu nadasz imię Jezus, On bowiem zbawi swój lud od jego grzechów». ²² A stało się to wszystko, aby się wypełniło słowo Pańskie powiedziane przez Proroka: ²³ Oto Dziewica pocznie i porodzi Syna, któremu nadadzą imię Emmanuel, to znaczy: "Bóg z nami". ²⁴ Zbudziwszy się ze snu, Józef uczynił tak, jak mu polecił anioł Pański: wziął swoją Małżonkę do siebie, ²⁵ lecz nie zbliżył się do Niej, aż porodziła Syna, któremu nadał imię Jezus.

145 List do Hebrajczyków, głosząc wielką pochwałę wiary przodków, podkreśla w sposób szczególny wiarę Abrahama: "Przez wiarę ten, którego nazwano Abrahamem, *usłuchał (okazał posłuszeństwo)* wezwania Bożego, by wyruszyć do ziemi, którą miał objąć w posiadanie. Wszedł, nie wiedząc, dokąd idzie" (Hbr 11, 8). Przez wiarę żył jak "cudzoziemiec" i "pielgrzym" w Ziemi Obiecanej. Przez wiarę Sara otrzymała moc poczęcia syna obietnicy. A w końcu przez wiarę Abraham złożył w ofierze swego jedyne syna.

146 Abraham urzeczywistnia w ten sposób definicję wiary zawartą w Liście do Hebrajczyków: "Wiara... jest poręką tych dóbr, których się spodziewamy, dowodem tych rzeczywistości, których nie widzimy" (Hbr 11, 1). "Uwierzył Abraham Bogu i zostało mu to poczytane za sprawiedliwość" (Rz 4, 3). Dzięki tej "mocnej wierze" (Rz 4, 20) Abraham stał się "ojcem wszystkich tych, którzy... wierzą" (Rz 4, 11. 18).

2045 Chrześcijanie, ponieważ są członkami Ciała, którego Chrystus jest Głową, przyczyniają się stałością swoich przekonań i obyczajów do *budowania Kościoła*. Kościół wzrasta, umacnia się i rozwija przez świętość swoich wiernych, aż dojdzie do „człowieka doskonałego, do miary wielkości według pełni Chrystusa” (Ef 3, 13).

1204 Celebracja liturgii powinna więc odpowiadać charakterowi i kulturze różnych narodów. Aby misterium Chrystusa było "wszystkim narodom obwieszczone dla skłonienia ich do posłuszeństwa wierze" (Rz 16, 26), powinno być głoszone, celebrowane i przeżywane we wszystkich kulturach tak, by nie niszczyło tych kultur, lecz służyło ich odkupieniu i dopełnieniu. Wiele dzieci Bożych właśnie ze swoją kulturą ludzką, przyjętą i przemienioną przez Chrystusa, i za jej pośrednictwem ma przystęp do Ojca, by Go uwielbiać w jednym Duchu.

148 Dziewica Maryja urzeczywistnia w sposób najdoskonalszy posłuszeństwo wiary. W wierze przyjmuje Ona zapowiedź i obietnicę przyniesioną przez anioła Gabriela, wierząc, że "dla Boga... nie ma nic niemożliwego" (Łk 1, 37, i dając swoje przyzwolenie: "Oto ja służebnica Pańska, niech mi się stanie według twego słowa!" (Łk 1, 38). Elżbieta pozdrawia Ją: "Błogosławiona jesteś, któraś uwierzyła, że spełnią się słowa powiedziane Ci od Pana" (Łk 1, 45). Z powodu tej wiary wszystkie pokolenia będą Ją nazywały błogosławioną.

Katechizm Kościoła Katolickiego, art.145, 146, 148, 1204,2045, Pallottinum, Poznań 1994

Wsluchani w głos Wieszczki Narodowej

GWIAZDA PIELGRZYMUJĄCEGO NARODU POLSKIEGO

„A gwiazdą pielgrzymstwa jest wiara niebieska, a iglicą magnesową jest miłość Ojczyzny.

Gwiazda świeci dla wszystkich, a iglica kieruje zawsze na północ. A wszakże z tą iglicą można żeglować i na wschodzie, i na zachodzie, a bez niej i na morzu północnym przyjdzie błąd i rozbicie.

Więc z tą wiarą i miłością, wypłynie statek pielgrzymi polski, a bez wiary i miłości ludy wojenne i potężne zabłądzą i rozbiją się. A kto z nich wyratuje się, nie odbuduje okrętu”.

(...)

Otóż i świat jest jak Ojczyzna, a Narody jak ludzie. Świat pokłada nadzieję na narodach wierzących, pełnych miłości i nadziei.

Zaprawdę powiadam Wam: Nie macie uczyć się cywilizacji od cudzoziemców, ale macie uczyć ich, prawdziwej cywilizacji chrześcijańskiej. (...)

Nie spierajcie się z cudzoziemcami rozumowaniem i gadaniem, bo wiecie, iż gadatliwi i krzykliwi są, jako chłopięta w szkole; a najmędrszy nauczyciel nie przegada jednego zuchwałego i jęczliwego chłopięcia.

Uczcie więc przykładem, a na gadanie ich odpowiadajcie przypowieściami Ewangelii Chrystusa, i przypowieściami Ksiąg pielgrzymstwa.”

A. MICKIEWICZ, *Księgi narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego*, cz. I w.123-125, cz. VI w.191,192,194,195.

POLSKA TRADYCJA ŚWIĘTOWANIA...

*„W uroczystościach Waszych **nie naśladowajcie bałwochwalców.***

Albowiem bałwochwálcy, między którymi żyjecie, obchodzą święta narodowe wesole, czy smutne, zawsze jednym sposobem, to jest, jedzeniem i piciem; stół jest ołtarzem ich, a brzuch Bogiem ich.

Wy zaś obchodźcie święta Wasze narodowe, Święto powstania, i Święto Grochowskie, i Święto Wawru, obchodźcie obyczajem przodków Waszych, idąc z rana do kościoła, i poszcząc dzień cały.

A pieniądze oszczędzone dnia tego od gęby Waszej, dajcie Starszym na karmienie matki Ojczyzny. A takiego obchodu, ani urząd żaden nie zabroni, ani potrzeba na taki obchód, najmować domy wielkie, i schodzić się gromadnie na rynkach...”

A. MICKIEWICZ, *Księgi narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego*, cz. XII, w. 268-271

Wybrane fragmenty z nauczania Prymasa:

CO MA ROBIĆ MATKA POLSKA?

*„Pragnąłbym nieco dłużej zatrzymać się nad pytaniem: co ma robić Matka – Polska? Przede wszystkim ma ona **wprowadzać ład Ewangelii miłości, sprawiedliwości i pokoju w życie narodu.** Przed dziesięcioma wiekami Naród nasz został ochrzczony. Przez wieki pokolenia Polaków wszczepiały się coraz wyżej w światło Boże, a życie moralne coraz bardziej jednoczyło, zespałało i podnosiło naród wzwyż. Pouczeni tym doświadczeniem rozumiemy, że działający w Polsce Kościół Jezusa Chrystusa, ma narodowi i Jego dzieciom nieść Ewangelię miłości, sprawiedliwości i pokoju.*

*W duchu tych podstawowych wartości, które weszły w życie całego narodu, **Polska tak jak jest, musi pozostać chrześcijańska i narodowa.** A więc nie może być ateistyczna, bezduszna i bezwolna. Ateizm bowiem dokonuje spustoszenia w myślach ludzkich, pozbawia człowieka wyższych pragnień i dążeń, ograniczając go jedynie do spraw tej ziemi.*

*Ojczyzna nasza jak przez dziesięć wieków, tak i teraz musi być chrześcijańska. **Dotyczy to również naszej kultury narodowej, która w Polsce zawsze utożsamiała się z kulturą chrześcijańską.** Pragnęlibyśmy, aby zasadnicze elementy tej kultury, a więc nasz język, literatura, dzieje i obyczaje, przechowywane w rodzinach chrześcijańskich, przekazywane były młodemu pokoleniu również w szkole – w niczym nie zniekształcone i nie zubożone. To jest nasze pragnienie i prawo Narodu, który sam wypielegnował – w oparciu o Ewangelię i pracę Kościoła – kulturę narodową. Ma więc prawo w niej żyć, do niej się przyznawać, nie może się jej wstydzić. Musimy czuć nad tym, aby nikt nie dokonał wykrzywień w naszej duchowości i w kulturze rodzimej.”*

S. WYSZYŃSKI, *Gaude Mater Polonia*. Uroczystość świętego Stanisława Biskupa Męczennika Patrona Polski, Kraków-Skałka, 8 V 1977, w: Stefan Kardynał Wyszyński Prymas Polski, *Nauczanie o małżeństwie i rodzinie. Antologia tekstów 1925-1981*, Instytut Papieża Jana Pawła II, Warszawa 2013, s. 937

FORMACJA OBYCZAJÓW I KULTURY NARODOWEJ

„Pora jest w tej chwili, choć na krótko i zwięźle, zastanowić się nad tym, co Chrystus dał naszemu narodowi. Dał mu takie moce, które trwają do dziś przez tysiąc lat na polskiej ziemi. Wiele się w niej zmieniło, ale te moce nie ustają i nigdy nie osłabną. Przed tysiącem lat Chrystus dał nam światło Ewangelii przez biskupów, którzy wówczas pracowali wśród nas. [...]

Kościół też, Najmilsze Dzieci, wszczepiał w obyczaje narodowe i ojczyste przedziwne cnoty społeczne i usposobienie społeczne, dzięki któremu umiemy się bardziej poświęcać dla innych, aniżeli dla siebie. Umiemy walczyć za „naszą wolność i waszą”. Cokolwiek powiedzielibyśmy o naszych wadach narodowych – wszak nie jesteśmy bez grzechu – musimy przyznać, że Naród polski odznacza się szczególną szlachetnością i gotowością do obrony ideałów wolności. Wystarczy przypomnieć jeden fragment historyczny: Grunwald. Polska pokazała tam, że umie bronić swoich ideałów. A na Soborze w Konstancji całemu światu ogłosiła, że na wiarę nie nawraca się mieczem, a do Boga idzie się przez miłość, nie przez stal.”

S. WYSZYŃSKI, *Młodzież polska z hołdem Matce Jasnogórskiej*, Jasna Góra, 26 VIII 1962, w: Stefan Kardynał Wyszyński Prymas Polski, *Nauczanie o małżeństwie i rodzinie. Antologia tekstów 1925-1981*, Instytut Papieża Jana Pawła II, Warszawa 2013, s. 363

***

„Naród polski stać na to, dzięki jego kulturze narodowej i religijnej, aby pokazać światu jak trzeba miłować. My nie umiemy pokazywać, jak trzeba nienawidzić, ale umiemy pokazać, jak trzeba miłować. Zawsze byliśmy gotowi do walki „za naszą i waszą”, za wolność wszystkich ludów i narodów. Dzięki łasce Bożej jesteśmy tak duchowo ukształtowani i ubogaceni przez Kościół Chrystusowy, że umiemy miłować.”

S. WYSZYŃSKI, Homilia w Łomży, 7 VIII 1966, w: Stefan Kardynał Wyszyński, *Czas to miłość. Aforyzmy*, tom 4 *Ojczyzna*, (red.) Anna i Marian Romaniukowie, Muzeum Jana Pawła II i Prymasa Wyszyńskiego, Warszawa 2021, s. 44

***

„Więź z Ojczyzną pogłębia się przez obyczaje i zwyczaje rodzinne, przez wychowanie uspołeczniające, więze człowieka z szerszą społecznością – Narodem, który ma swoje dzieje, historię bolesną lub też radosną. Naród tworzy własną rodzimą kulturę, która ma ogromne bogactwo językowe, bogactwo dzieł sztuki i kultury muzycznej”.

S. WYSZYŃSKI, *Z gniazda orląt*, w: Stefan Kardynał Wyszyński, *Czas to miłość. Aforyzmy*, tom 4 *Ojczyzna*, (red.) Anna i Marian Romaniukowie, Muzeum Jana Pawła II i Prymasa Wyszyńskiego, Warszawa 2021, s. 13

OBRONA KULTURY NARODOWEJ

„Bodajże ważniejszą w tej chwili jest w Polsce obrona kultury narodowej, ojczystej, chrześcijańskiej niż jakikolwiek inny program. Może na polskiej ziemi nie powstać wiele rzeczy, ta lub inna fabryka, i to jeszcze nie będzie największa strata. Gdybyśmy jednak byli Narodem niemych, załężnionych i trwożliwych, wtedy przestalibyśmy tworzyć dobra kultury, którymi ma żyć nasza dziatwa i młodzież, cała współczesność, przez którą idziemy ku przyszłości.”

S. WYSZYŃSKI, Kazanie w Warszawie, 30.IV.1977, w: Stefan Kardynał Wyszyński, *Czas to miłość. Aforyzmy*, tom 4 *Ojczyzna*, (red.) Anna i Marian Romaniukowie, Muzeum Jana Pawła II i Prymasa Wyszyńskiego, Warszawa 2021, s. 59

***

„Bez kultury narodowej nie ma ani wolności, ani poczucia bezpieczeństwa, którą w wybitny sposób wzmacnia wolność religijna. Wolność religijna jest znakiem bezpieczeństwa i pokoju domowego.”

S. WYSZYŃSKI, 600-lecie diecezji przemyskiej, Przemysł, katedra, 13 VI 1976

Śladami papieskiego nauczania

KULTURA JEST WŁAŚCIWYM SPOSOBEM ISTNIENIA I BYTOWANIA CZŁOWIEKA

„Strzeżcie wszystkimi dostępnymi Wam środkami tej podstawowej suwerenności, którą każdy naród posiada dzięki swej kulturze. Strzeżcie jej jak źrenicy oka dla przyszłości wielkiej rodziny ludzkiej. Strzeżcie! Nie dopuszczajcie, aby ta podstawowa suwerenność stawała się łupem jakichkolwiek interesów politycznych czy ekonomicznych. Nie dopuszczajcie, aby padła ofiarą różnego rodzaju totalitaryzmów, różnego rodzaju imperializmów czy hegemonii, dla których człowiek liczy się tylko jako przedmiot dominacji, a nie jako podmiot własnego człowieczego bytowania. Dla których również i naród, własny lub cudzy, liczy się tylko jako przedmiot dominacji różnorodnych interesów, a nie jako podmiot: pierwszy podmiot suwerenności, wynikającej z jego własnej autentycznej kultury . (...)

16. Ta suwerenność, która płynie z własnej kultury narodu, społeczeństwa, z prymatu rodziny w dziele wychowania, wreszcie z godności osobowej każdego człowieka, jest też i musi pozostać podstawowym kryterium w całym sposobie traktowania tej doniosłej dla współczesnej ludzkości sprawy, jaką jest sprawa społecznych środków przekazu (oraz związanej z nimi informacji, a także tzw. kultury masowej). Skoro środki te są społecznymi „środkami przekazu”, nie mogą pozostawać tylko środkami dominacji nad innymi, czy to ze strony czynników sprawujących władzę polityczną, czy też ze strony potentatów finansowych, dyktujących ich program i profil. Muszą stawać się środkiem – i jakże ważnym środkiem – ekspresji tego społeczeństwa, które z nich korzysta i ostatecznie też je utrzymuje. Muszą liczyć się z prawdziwymi potrzebami tego społeczeństwa. Muszą liczyć się z kulturą narodu i jego historią. Muszą respektować odpowiedzialność wychowawczą rodziny. Muszą liczyć się z dobrem człowieka, z jego godnością. Nie mogą być podporządkowane kryteriom interesu, sensacji i doraźnego sukcesu – ale, licząc się z wymogami etyki, muszą służyć budowaniu życia bardziej ludzkiego”.

św. JAN PAWEŁ II, Fragmenty przemówienia w siedzibie UNESCO, p.15,p.16, Paryż, 2 czerwca 1980 r.

POLSKA KULTURA ODBICIEM DUSZY NARODU ...

„Kultura polska jest dobrem, na którym opiera się życie duchowe Polaków. Ona wyodrębnia nasz naród. Ona stanowi o nas przez cały ciąg dziejów. Stanowi bardziej niż siła materialna. Bardziej niż granice polityczne. [...] W dziejach kultury polskiej odzwierciedla się dusza Narodu. Żyją w niej jego dzieje. Jest ona nieustającą szkołą rzetelnego i uczciwego patriotyzmu też umie stawiać wymagania i umie podtrzymywać ideały, bez których trudno człowiekowi uwierzyć w swoją godność i siebie samego wychować.”

św. JAN PAWEŁ II, Przemówienie do młodzieży na Wzgórzu Lecha, Gniezno, 3 czerwca 1979 r.

Materiały dodatkowe:

Św. JAN PAWEŁ II, *Kultura jest właściwym sposobem istnienia i bytowania człowieka*, Teologia Polityczna, <https://teologiapolityczna.pl/jan-pawel-ii-kultura-jest-wlasciwym-sposobem-istnienia-i-bytowania-czlowieka-1>

Świąteczne rytuały <https://jezuici.pl/2016/12/swiateczne-rytualy/>

O bożonarodzeniowych szopkach i kulcie Dzieciątka <https://www.cultureave.com/o-bozonarodzeniowych-szopkach-i-kulcie-dzieciatka/?print=print>

MEDYTACJA

Kroki indywidualnej pracy duchowej

- 1. Okres Adwentu** – jest czasem nadziei na ponowne przyjście Pana i oczekiwaniem na Boże Narodzenie. To szczególny czas wzrastania ku świętości... Mobilizujemy się na poranne roraty. Jeśli to możliwe – nawet całą rodziną... To wymaga zmiany dotychczasowego planu dnia... rodziców, dzieci, dziadków... W świetle lampionów w porannej jeszcze ciemni kościoła przełamują się nasze słabości... Wieczorem zakończymy ten dzień wspólną modlitwą zgromadzeni w domu przy wiencu adwentowym z zapalonymi świecami...
- 2. Radość Świąt Bożego Narodzenia** – to etapy przygotowania rodzinnego ozdób na choinkę, ubierania drzewka życia, rozświetlania go świecalkami, przygotowywania ciast i potraw świątecznych, szykowania stołu świątecznego z siankiem pod obrusem, przypominającego o zachowaniu ubóstwa i skromności ucztowania. Zadbajmy o wolne miejsce dla nieznanego gościa – to nasza gotowość otwartego domu dla potrzebujących. Przeżywanie Wigilii ma swój polski charakter w dzieleniu się opłatkiem – chlebem – jak pierwsi chrześcijanie. To gotowość noszenia brzemion innych i życzliwej pomocy – nawet, gdy oznacza trudną decyzję przebaczenia. Dlatego rozpoczniemy ją czytaniem Ewangelii. W oczekiwaniu na Mszę – Pasterkę niech nasz dom rozbrzmiewa rodzinnym śpiewem kolęd, muzykowaniem. Pamiętajmy o niespodziankach spod choinki, zachowując jednak umiar, by nie naruszyć istoty przeżywanych Świąt.
- 3. Święto Świętej Rodziny** – to zaproszenie do uroczystego wspólnotowego spotkania na liturgii a także podzielenia się opłatkiem z duszpasterzami. To także Święto patronalne Rodziny Rodzin. Postarajmy się o liczny udział w tej uroczystości. Niech będzie on świadectwem naszego trwania przy Bożym zamiśle o rodzinie i jej dążeniu do świętości.

Żywa szopka, fot. [Michelle Scott](#) z [Pixabay](#)